

KS. JACENTY MASTEJ

PERMANENTNA EKLEZJOGENEZA EUCHARYSTYCZNA
W ŚWIETLE ENCYKLIKI JANA PAWŁA II
ECCLESIA DE EUCHARISTIA

Kościół jest rzeczywistością osobową, Bosko-ludzką, która urzeczywistnia się w swoich członkach poprzez wieki, aż do skończenia świata. Mocą danego mu przez Boga istnienia Kościół, jako społeczność, żyje, działa, cierpi, oczyszcza się, uświęca, doskonali, miłuje, wierzy i żyje nadzieją¹. Społeczność eklezjalna w wymiarze historycznym ciągle się staje, rodzi na nowo, wzrasta, dojrzewa, jest dynamiczna, a nie statyczna.

W tak rozumianej permanentnej eklezjogenezie szczególne miejsce zajmuje Eucharystia, która obok innych elementów eklezjotwórczych, takich jak: wiara, nadzieja, miłość, modlitwa, życie sakramentalne, świadectwo itd., odgrywa istotną rolę w życiu Kościoła. Eucharystia jest najbardziej eklezjotwórczą czynnością Kościoła. Ten kościołotwórczy charakter Eucharystii widoczny jest zarówno w genezie Kościoła, jak i w jego urzeczywistnianiu się, rozwoju i trwaniu przez wieki. Wszak momentem decydującym w powstawaniu Kościoła jest ustanowienie Eucharystii w Wieczerniku, a sprawowana przez Kościół Msza św. jest wypełnieniem Jezusowego polecenia z Ostatniej Wieczerzy. Tym samym w czasie każdej Mszy św. aktualizują się wydarzenia paschalne i dokonuje się proces urzeczywistniania się, gromadzenia, budowania, uświęcania i uobecniania się Kościoła w świecie (EdE 21). Celebracja Eucharystii jest zatem istotnym momentem permanentnej eklezjogenezy²

Ks. dr JACENTY MASTEJ – adiunkt Katedry Chrystologii Fundamentalnej Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; tel. (081) 445-36-75; e-mail: jmastej@kul.lublin.pl

¹ Cz. S. B a r t n i k. *Osobowy byt Kościoła? W: Kościół w świetle Biblii*. Red. J. Szlaga. Lublin 1984 s. 169.

² Por. M. R u s e c k i. *Urzeczywistnianie się Kościoła dziś*. „Universitas Gedanensis”

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie permanentnej eklezjogenezy eucharystycznej w świetle encykliki *Ecclesia de Eucharistia* ogłoszonej przez Jana Pawła II w Wielki Czwartek 2003 r. Autor chce przedstawić wzajemne relacje między Kościołem i Eucharystią. Tak postawiony problem zostanie rozpatrzony w trzech punktach. Kolejno zostaną zaprezentowane następujące zagadnienia: Eucharystia i Kościół w wydarzeniach paschalnych, Eucharystia w centrum życia i posłannictwa Kościoła, eucharystyczna wiarygodność Kościoła.

I. EUCHARYSTIA I KOŚCIÓŁ W WYDARZENIACH PASCHALNYCH

Papieskie nauczanie o Eucharystii jest zakorzenione w teologii paschalnej. Całe ziemskie życie Syna Bożego, od wcielenia po zmartwychwstanie, miało orientację paschalną, jednak w sensie ścisłym wydarzeniami paschalnymi były męka, śmierć krzyżowa i zmartwychwstanie³ Misterium paschalne Jezusa jest też wydarzeniem fundacyjnym dla Kościoła⁴ Kościół rodzi się z tajemnicy paschalnej, której centrum stanowi śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, a Eucharystia jest ich uobecnieniem. W wymiarze historycznym misterium paschalne rozpoczęło się Ostatnią Wieczerzą i ustanowieniem podczas niej Eucharystii (EdE 2, 5).

Pożegnalna uczta Jezusa z apostołami miała charakter paschalny⁵ Starotestamentalna pascha była uczta jednoczącą – budowała i umacniała więzi Izraelitów z Bogiem i między sobą. Żydowskie święto Paschy było pamiątką wyjścia Izraelitów z niewoli na wolność (por. Wj 12, 14) oraz zapowiedzią przyszłego, ostatecznego zbawienia. W czasie Ostatniej Wieczerzy sam Jezus

1994 nr 10 s. 12-13; W. H r y n i e w i c z. *U źródeł eklezjologii eucharystycznej*. CT 52:1982 nr 2 s. 75.

³ Por. S. C z e r w i k. *Paschalne Misterium*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej*. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków 2002 s. 895-902.

⁴ Por. K. S k a l i c k ý. *Fundacyjne wydarzenie chrześcijaństwa: ukrzyżowanie i zmartwychwstanie Jezusa z Nazaretu*. W: *Chrześcijaństwo jutra*. Red. M. Rusecki i in. Lublin 2001 s. 27-49; W. H r y n i e w i c z. *Nasza Pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*. T. 2. Lublin 1987 s. 80-83.

⁵ Por. A. J a n k o w s k i. *Eucharystia jako „nasza Pascha” (1 Kor 5, 7) w teologii biblijnej Nowego Testamentu*. RBL 28:1975 nr 3 s. 89-91; L. D u s s a u t. *L'Eucharistie. Pâques de toute la vie*. Paris 1972; F. X. D u r r e w e l l. *L'Eucharistie sacrament pascal*. Paris 1981.

staje się nową Paschą i ustanawia Nowe Przymierze Boga z człowiekiem⁶. To On jest ofiarowanym za grzechy Barankiem paschalnym, a zbliżająca się Jego śmierć na krzyżu w sposób sakramentalny uobecniona zostaje przez przemianę chleba w Ciało Jezusa i wina w Jego Krew. Ofiarując apostołom swoje Ciało jako pokarm i swoją Krew jako napój, Chrystus wprowadza ich w misterium ofiary, w której na Kalwarii złoży samego siebie (EdE 21). Wydanie Ciała i przelanie Krwi nadaje śmierci Jezusa charakter odkupieńczy. W wydarzeniach paschalnych Jezus wyraźnie nawiązuje do starotestamentowej paschy, jednak Jego ofiara przewyższa i zastępuje ofiary Starego Testamentu, gdyż w Nowym Przymierzu sam wcielony Syn Boży staje się ofiarą złożoną Bogu.

Godne podkreślenia jest to, że męka i śmierć Jezusa mają charakter zastępstwa i reparacji, gdyż ekspiacja dokonuje się przez oddanie życia „za” (czyli „zamiast”, „w miejsce”) oraz „dla” zbawienia. Ten model ekspiacyjno-reparacyjny, ukazany w prorocctwie Deutero-Izajasza, zostaje przez Jezusa aplikowany do Jego własnej męki i śmierci, co staje się szczególnie widoczne, gdy w czasie Ostatniej Wieczerzy mówi On o wydaniu Swojego Ciała, przelaniu Krwi i o zawarciu przymierza⁷. Ewangelista Marek i Mateusz podkreślają, że Krew Chrystusa została wylana „za wielu”, tj. za wszystkich, Paweł i Łukasz „za was”. Jezusowa ofiara jest zatem ofiarą odkupieńczą i ma charakter powszechny. Chrystus, ofiarując swoją Krew w Wieczerniku, a następnie przelewając ją na krzyżu, poświęcił ją za uczestników Ostatniej Wieczerzy oraz za całą ludzkość, której reprezentantami są apostołowie⁸. Ofiara Chrystusa wiąże się z powstaniem nowej społeczności eklezjalnej, której zostało powierzone sprawowanie ustanowionej i dokonanej ofiary (EdE 10, 12). Ta nowa ofiara – Eucharystia – staje się treścią życia nowej społeczności eklezjalnej oraz jej uświęcającym źródłem.

Fundamentem nowej społeczności eklezjalnej jest Nowe Przymierze. Zostało ono zawarte podczas Ostatniej Wieczerzy, a ostatecznie wypełnione w ofierze krzyżowej. Jednak już w Wieczerniku jest ono antycypacyjnie wyrażone i faktycznie dokonane przez przemianę chleba w Ciało Jezusa Chrystusa i wina w Jego Krew: „to jest moja Krew Przymierza” (Mt 26, 28; Mk 14,

⁶ Por. S. Bielecki. *Ustanowienie Eucharystii w świetle tekstów Pisma świętego Nowego Testamentu*. W: *Eucharystia. Misterium – ofiara – kult*. Red. J. J. Kopec. Lublin 1997 s. 44-47.

⁷ Por. H. Witczyk. *Pascha Jezusa odpowiedzią Boga na grzech świata. Eschatologiczna Ofiara ekspiacji i nowego Przymierza*. Lublin 2003 s. 149-190.

⁸ Por. J. Drodz. *Ostatnia Wieczerza nową Paschą*. Katowice 1974 s. 127-129.

24); „ten kielich jest Nowym Przymierzem we Krwi mojej” (1 Kor 11, 25; por. Łk 22, 20)⁹ W ustanowieniu Nowego Przymierza Jezus wyraźnie nawiązuje do przymierza synajskiego. Pośrednikiem między Bogiem i ludem nie jest już jednak Mojżesz, lecz Syn Boży Jezus Chrystus (por. Hbr 8, 6; 12, 24) i to właśnie w Jego Osobie dokonano się zawarcie doskonałego przymierza. Jezus, jako Bóg-Człowiek, reprezentuje strony, między którymi zostało zawarte przymierze: Boga w naturze Boskiej i ludzkość przez naturę ludzką. Nowe Przymierze, podobnie jak przymierze na Synaju („oto krew przymierza” – Wj 24, 8), zostało przypieczątowane krwią. Krew Nowego Przymierza nie jest jednak krwią zwierząt, ale Krwią Syna Bożego. Podobnie jak na Synaju przymierze zostało potwierdzone złożeniem ofiary, tak na krzyżu Jezus składa Ojcu ofiarę z samego siebie (EdE 21). Ofiara ta – sakramentalnie ustanowiona podczas Ostatniej Wieczerzy i permanentnie uobecnianą przez Kościół – staje się fundamentem Nowego Przymierza i stanowi o jego nieustannej aktualności¹⁰ Podobnie jak starotestamentowe prawo miało wymiar wspólnotwórczy, tak nowe prawo miłości ma prowadzić do zjednoczenia ludzkości przez Chrystusa w założonym przez Niego Kościele.

Nowe Przymierze ma na wskroś wymiar eklezjalny. Jezus zawiera przymierze w otoczeniu dwunastu apostołów, którzy jako przedstawiciele nowego Ludu Bożego zostali dopuszczeni do bardzo ścisłego i bezpośredniego uczestnictwa w tym Przymierzem. Udział ten realizuje się przez wiarę. Podobnie jak w przymierzu synajskim dwanaście kamiennych słupów symbolizowało dwanaście pokoleń synów Izraela, czyli cały lud Boży starego prawa, tak dwunastu apostołów reprezentuje cały Lud Boży Nowego Przymierza. Apostołowie nie są wprawdzie partnerami zawieranego przymierza, gdyż przymierze zostało zawarte we Wcielonym Synu Bożym, jednak przez wiarę i spożycie Krwi Chrystusa dostępują uczestnictwa w skutkach przymierza, które dokonuje się mocą wylanej Krwi Syna Bożego (EdE 21)¹¹ Odtąd apostołowie oraz ich

⁹ H. W i t c z y k. *Nowa Ofiara podstawą nowego Przymierza*. „Verbum Vitae” 4:2003 s. 177-210.

¹⁰ Por. M. R u s e c k i. *Eklezjotwórczy wymiar Eucharystii*. W: *Jezus eucharystyczny*. Red. M. Rusecki, M. Cisto. Lublin 1997 s. 173-174; t e n ż e. *Krzyż w wydarzeniach paschalnych. Aspekt teologicznofundamentalny*. W: *Diligis Me? Pasce*. T. 2. Red. S. Czerwik, M. Mierzwa, R. Majkowska. Sandomierz 2000 s. 520-523; R. B a r t n i c k i. *Ostatnia Wieczerza a męka Jezusa*. W: *Męka Jezusa Chrystusa*. Red. F. Gryglewicz. Lublin 1986 s. 72-73.

¹¹ Por. R u s e c k i. *Eklezjotwórczy wymiar Eucharystii* s. 169-171; t e n ż e. *Eklezjotwórczy charakter Eucharystii*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 361-365; G. W i t a s z e k, J. M a s t e j. *Przymierze*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 981-984; A. J a n k o w s k i. *Biblijna teologia przymierza*. Katowice 1985; A. C h o l e w i ń s k i. *Teologia*

następcy, przez sprawowanie Eucharystii nieustannie będą aktualizować i uobecniać to wydarzenie, gromadząc w jedno lud Nowego Przymierza, którego źródłem jedności jest wiara w Jezusa Chrystusa.

Wspólnota Nowego Przymierza jest wspólnotą wiary, złączoną przez uczestnictwo w tym samym posiłku i przez obmycie w Chrystusowej Krwi¹² Apostołowie, zgromadzeni wokół Osoby Jezusa, są uczestnikami zapowiadanej przez Stary Testament uczty mesjańskiej¹³ Uczta w ujęciu biblijnym ma charakter społeczny i służy budowaniu wspólnoty. Nowa wspólnota zostaje zbudowana przez Jezusa na fundamencie wiary oraz przez spożycie Ciała i zbawczej Krwi Jezusa. Podczas Ostatniej Wieczery Chrystus podaje apostołom swoje Ciało i Krew jako zbawczy posiłek¹⁴ W ten sposób Dwunastu, którzy są pierwocinami wierzących, a tym samym fundamentem nowej wspólnoty – Kościoła, staje się uczestnikami życia Osoby Syna Bożego. Jan Paweł II naucza, że Jezus karmiąc apostołów swoim ciałem jednoczy ich w sobie i czyni ich filarami Kościoła (EdE 27).

Ustanowiona przez Jezusa w czasie Ostatniej Wieczery Ofiara Eucharystyczna ma być – zgodnie z Jego wolą – z wiarą sprawowana i sakramentalnie uobecnianą na Jego pamiątkę w Kościele: „To czyńcie na Moją pamiątkę!” (Łk 22, 19). Jezus włącza apostołów do swojej Ofiary i poleca, aby ją sprawowali dla zbawienia ludzi¹⁵ Eucharystia, aktualizując zbawienie dokonane przez Chrystusa, wprowadza uczestników w Boże dzieło zbawcze, a udział w niej jest rzeczywistą antycypacją we wspólnocie zbawionych¹⁶

W encyklice poświęconej Eucharystii Jan Paweł II zauważa, że Ostatnią Wieczere i ustanowienie Eucharystii należy rozpatrywać także w łączności ze zmartwychwstaniem Jezusa (EdE 14)¹⁷ Głębię swojej treści Eucharystia czerpie z powiązania jej ze zmartwychwstaniem, które oznacza nowe życie.

Nowego Przymierza w Nowym Testamencie. „Bobolanum” 1:1990 s. 25-87; M. G o ł ę b i e w s k i. *Jedność i ciągłość idei przymierza.* AK 82:1990 z. 1 s. 17-30.

¹² Por. A. P a c i o r e k. *Eucharystia jako ofiara.* W: *Jezus eucharystyczny* s. 117; J. K u d a s i e w i c z. *Elementy eklesjalne w tekstach ustanowienia Eucharystii.* STV 18:1980 nr 2 s. 38-43.

¹³ Por. J. K u d a s i e w i c z. *Pascha w Nowym Testamencie.* W: *Święte Triduum Paschalne.* Red. S. Czerwik, J. Kudasiewicz, H. Witezyk. Kielce 2001 s. 58.

¹⁴ Por. P a c i o r e k. *Eucharystia jako ofiara* s. 127.

¹⁵ KKK 610-611.

¹⁶ Por. R. R u b i n k i e w i c z. *Biblijne podstawy Eucharystii.* W: *Jezus eucharystyczny* s. 56-57.

¹⁷ Por. W H r y n i e w i c z. *Eucharystia – sakrament paschalny.* AK 75:1983 z. 2 s. 238-243.

Ciało eucharystyczne jest uwielbionym ciałem zmartwychwstałego Pana. Eucharystia jest zatem sakramentem nieśmiertelności – daje życie wieczne. W czasie Eucharystii wierni karmią się Ciałem Chrystusa, który przeszedł ze śmierci do życia w chwale. Przez Komunię św. Jezus daje wierzącym w Niego udział w życiu wiecznym i czyni ich uczestnikami nowego życia we wspólnocie świętych.

II. EUCHARYSTIA W CENTRUM ŻYCIA I POSŁANNICTWA KOŚCIOŁA

Jan Paweł II podkreśla, że ustanowiona w Wieczerniku podczas Ostatniej Wieczerzy Eucharystia została przez Chrystusa powierzona Kościołowi jako „dar najcenniejszy” (EdE 11). Jej sprawowanie jest dla wspólnoty Kościoła świętą i zbawczą czynnością. Zgromadzona na Mszy św. wspólnota wierzących celebrowała bowiem misterium paschalne Chrystusa. Udział w Eucharystii jest partycypacją w całym misterium: w Jezusowej męce, śmierci, zmartwychwstaniu oraz zesłaniu Ducha Świętego¹⁸ Eucharystia sprawia, że wydarzenia paschalne są wciąż żywe i przynoszą zbawcze owoce (EdE 11). We Mszy św. dokonuje się bowiem aktualizacja tych wydarzeń, ma więc miejsce wyraźne nawiązanie do paschalnej genezy Kościoła. Liturgiczna anamneza wydarzeń zbawczych Chrystusa pełni więc podobne funkcje jak liturgia wieczerzikowa – buduje wspólnotę eklezjalną i jednoczy ją w Duchu Świętym (EdE 23). W czasie Mszy św. odnawiana jest świadomość przynależności do *Ecclesiae Christi* i współtworzenia jej w konkretnym czasie przez każdego uczestnika eucharystycznej wspólnoty. Zgromadzony na łamaniu Chleba Kościół buduje się i utwierdza, staje się konkretną rzeczywistością obecną w świecie. Anamneza eucharystyczna to nie tylko przypomnienie zbawczych wydarzeń dokonanych w przeszłości, ale przede wszystkim ich uobecnienie i aktualizacja. Wierni, zgromadzeni na Mszy św., wspominając wydarzenia przeszłe stają się ich uczestnikami i doświadczają ich mocy zbawczej, gdyż „tu i teraz” aktualizują się one i dokonują na sposób sakramentalny¹⁹ W Komunii św. wie-

¹⁸ Por. W H r y n i e w i c z. *Misterium Eucharystii w świetle teologii prawosławnej*. AK 75:1983 z. 3 s. 376.

¹⁹ Por. M. R u s e c k i, J. M a s t e j. *Eklezjotwórczy wymiar modlitwy w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego*. W: *Homo orans*. Red. J. Misiurek, J. Popławski. Lublin 2000 s. 124.

rzący, przyjmując chwalebne Ciało i Krew zmartwychwstałego Pana, jednoczą się z Nim – stają się uczestnikami Osoby Jezusa i co za tym idzie już teraz partycypują w obiecany zbawieniu, które ostatecznie spełni się w Eschatonie²⁰

Papieska teologia eucharystyczna ukazuje wspólnototwórczy charakter Eucharystii. Kościół pielgrzymujący, celebrując Eucharystię, nieustannie podtrzymuje i pogłębia komunie z Trójjedynym Bogiem oraz komunie pomiędzy wiernymi (EdE 34). Eucharystia jest sakramentem wspólnoty i zjednoczenia (*koinōnia, sýnaxis*)²¹ Wspólna Uczta Eucharystyczna posiada moc jednoczącą wszystkich jej uczestników – Eucharystia buduje Kościół, gdyż tworzy komunie między ludźmi (EdE 24). Chrystus jednoczy wszystkich, którzy spożywają Jego Ciało i piją Jego Krew. Wszędzie, gdzie sprawowana jest Eucharystia, tam budowana jest wspólnota eklezjalna. Lokalna wspólnota wiernych, zgromadzonych na sprawowaniu liturgii eucharystycznej, aktualizuje i uobecnia we właściwy sobie sposób prawdziwy Kościół Chrystusowy. Wspólnota ta wyraża jedność z Kościołem powszechnym, stanowi jego organiczną część oraz jest szczególnym znakiem obecności Chrystusa i Kościoła w świecie. Eucharystia umacnia też wierzących do świadczenia o ich przynależności do Chrystusa i wspólnoty eklezjalnej – tworzy wspólnotę i wychowuje do komunii (EdE 40).

Budowanie wspólnoty Kościoła dokonuje się poprzez komunie sakramentalną²² Przyjęcie Ciała Pańskiego wzmacnia bowiem w wierzących świadomość wcielenia w Chrystusa. Przez pełne uczestnictwo w Ofierze Eucharystycznej chrześcijanin odnawia i umacnia swoją przynależność do Chrystusowego Kościoła, która rozpoczęła się w jego życiu przez sakrament chrztu św. (EdE 22-23). Im pełniejsze jest to zjednoczenie, tym doskonalszą staje się wspólnota eklezjalna. Wszędzie więc, gdzie jest sprawowana Msza św., tam rośnie Kościół wspólnotowy w wymiarze parafialnym, zakonnym, lokalnym i zarazem uniwersalnym. Jest to najbardziej eklezjogenetyczna dymensja Eucharystii. Kościoły lokalne, zgromadzone wokół Eucharystii, nie wykluczają idei Kościoła uniwersalnego, która jednoczy wszystkie Kościoły, tak jak wiele ziaren tworzy jeden chleb i wiele winnych gron – wino. Wspólnota

²⁰ Por. P a c i o r e k. *Eucharystia jako ofiara* s. 127-130; E. O z o r o w s k i. *Eschatyczna rzeczywistość Eucharystii*. W: *Jezus eucharystyczny* s. 213-227.

²¹ Por. A. N o s s o l. *Ku eklezjalnej wspólnotocie eucharystycznej. Aspekt ekumeniczny*. CT 58:1988 nr 1 s. 5-11.

²² Por. R. K a m i ń s k i. *Wspólnototwórcza rola Eucharystii*. W: *Jezus eucharystyczny* s. 177-187.

wierzących, która gromadzi się na sprawowanie Eucharystii, odnawia swoją przynależność do Kościoła Chrystusowego – wyznaje swoją wiarę, a przez to przyczynia się do budowania Eklezji²³ Eucharystia łączy zatem chrześcijan zarówno z Chrystusem, jak i pomiędzy sobą, tworząc jedno Mistyczne Ciało – Kościół (EdE 39).

Celem przyjmowania Chleba Eucharystycznego przez wierzących jest przede wszystkim umocnienie i utrwalenie osobowego związku z Chrystusem. Zjednoczenie z Chrystusem prowadzi do komunii z Ojcem i Duchem Świętym oraz do jedności z braćmi. Łamiący jeden Chleb są uczestnikami jednego Ciała – Kościoła (por. 1 Kor 10, 17). Komunia z Bogiem uzdalnia do komunii z braćmi. Zjednoczenie to ma charakter eklezjalny, dokonuje się we wspólnocie Kościoła i służy budowaniu Kościoła. Eucharystia, ożywiając miłość wzajemną, oczyszcza i ubogaca Kościół.

Eucharystia jest ofiarą Syna Bożego czynioną w Kościele na pamiątkę odkupienia i zbawienia dokonanego w Nim i przez Niego. W każdej Mszy św. Jezus ofiaruje się Bogu. Ofiara Ciała i Krwi jest zarazem ofiarą eklezjalnego Ciała – „Kościół, który jest Ciałem Chrystusa, uczestniczy w ofierze swojej Głowy”²⁴ Kościół jest więc wewnętrznie związany z Eucharystyczną Ofiarą, która składana przez Chrystusa w czasie Mszy św. jest zarazem ofiarą Kościoła i permanentnie pozostaje w centrum procesu wzrastania Eklezji. Rodząca Kościół Eucharystia jest dla niego źródłem życia i uświęcenia. Przez nią Jezus obdarza nowym, nadprzyrodzonym życiem, bowiem Jego Ciało jest „chlebem życia”, a Krew „prawdziwym napojem” Postacie eucharystyczne przebóstwiają człowieka, czyniąc go uczestnikiem eucharystycznej uczty niebiańskiej w Królestwie Bożym, które już teraz realizuje się w wymiarze historycznym w Kościele. Nadmienić też należy, że w czasie Mszy św. dokonuje się spotkanie Kościoła pielgrzymującego z Kościołem uwielbionym (EdE 19).

Eucharystia jest realną obecnością zmartwychwstałego Pana, gdyż w Niej pod postaciami chleba i wina żyje zmartwychwstały Chrystus. Jest On obecny pod każdą postacią chleba przemienionego w Ciało i wina w Jego Krew. Podczas sprawowania Eucharystii Ciało i Krew Jezusa Chrystusa wyrażają zbawcze misterium Chrystusa. Dokonuje się w niej uobecnienie całego życia

²³ Por. R u s e c k i, M a s t e j. *Eklezjotwórczy wymiar modlitwy* s. 125; R. K a m i ń s k i. *Urzeczywistnianie się Kościoła dziś*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1. *Teologia pastoralna fundamentalna*. Red. R. Kamiński. Lublin 2000 s. 151-159.

²⁴ KKK 1368; J. S z y m i k. *Msza święta ofiarą Chrystusa i Kościoła*. W: *Eucharystia* s. 69-76.

i zbawczych dokonań Chrystusa jako Boga-Człowieka. Eucharystia uobecnia Chrystusa, a jej uczestnicy partycypują w Jego dziele, tworząc mistyczne Ciało.

Godny podkreślenia jest również eschatyczny wymiar eklezjologii eucharystycznej Jana Pawła II. Paschalna uczta Chrystusa w Wieczerniku miała charakter eschatyczny, gdyż była realizacją zapowiadanej na czasy mesjańskie uczty przygotowanej przez Boga oraz zadatkiem wiekuistej uczty niebiańskiej²⁵ Przemienione chleb i wino są eschatologicznymi znakami przemiany całego kosmosu. Jan Paweł II podkreśla, że każda Msza św. ma wymiar kosmiczny: „nawet wtedy bowiem, gdy Eucharystia jest celebrowana na małym ołtarzu wiejskiego kościoła, jest ona wciąż poniekąd sprawowana *na ołtarzu świata*” (EdE 8). Eucharystia związana jest z doczesnością, lecz ostatecznie zorientowana jest ku przyszłości, ku czasom eschatycznym (EdE 18-19)²⁶ To doczesne rzeczywistości – chleb i wino – przemienione mocą Ducha Świętego stają się Ciałem i Krwią zmartwychwstałego Pana. Wprawdzie Eucharystia jest celebrowana w konkretnym czasie i miejscu, ale ma charakter ponadhistoryczny. Dzięki Niej człowiek ukierunkowuje się na pełnię Królestwa Bożego, która nastanie wraz z powtórным przyjściem Pana. To pragnienie nie jest ucieczką człowieka od codzienności, ale pozwala mu lepiej zaangażować się w sprawy tego świata, gdyż uświadamia mu, że może on wziąć w swoje ręce całe własne istnienie teraźniejsze i przyszłe oraz złożyć je bez reszty w ręce Boga. Autentyczne chrześcijańskie życie jest związane z tym światem. Z drugiej strony, korzystając z możliwości przyniesionych przez Chrystusa, chrześcijanin zmierza do obiecannej przyszłości. Eucharystia staje się dla człowieka źródłem nowej siły wewnętrznej, gdyż daje pewne i bezpieczne oparcie w obliczu niepewności ludzkiej egzystencji, w perspektywie życia wiecznego rodzi pragnienie, aby powierzyć się Bogu i służyć bliźnim.

Eucharystia ma jeszcze jeden aspekt eklezjotwórczy, zaprezentowany w *Ecclesia de Eucharistia*, pozostaje w ścisłej łączności z diakonią²⁷ Pozostawiony przez Chrystusa przykład służby, wyrażony w Wieczerniku przez

²⁵ Por. J. Ł a c h. *Ostatnia wieczerza w współczesnej problematyce biblijnej*. RBL 12:1959 nr 2 s. 140; A. G e r k e n. *Teologia Eucharystii*. Tł. S. Szczyrbowski. Warszawa 1997 s. 37.

²⁶ Por. O z o r o w s k i. *Eschatyczna rzeczywistość Eucharystii* s. 213-227

²⁷ Por. B. N a d o l s k i. *Urzeczywistnianie się Kościoła w liturgii w świetle dokumentów Vaticanum II*. Poznań 1981 s. 125-134; J. M a s t e j. *Eklezjotwórczy wymiar miłości*. „Zwiastowanie” 12:2003 nr 3 s. 109-117.

umycie apostołom nóg, stanowi dla wierzących wezwanie do służenia Chrystusowi w braciach (EdE 20). Człowiek, angażując się w czynną miłość bliźniego, nie może poprzestawać tylko na zewnętrznym działaniu, ale powinien włączyć bliźnich w swoją modlitwę, w której poleca Bogu ich potrzeby i sprawy codzienne, a przede wszystkim prosi dla nich o dobra wieczne. Dzięki modlitwie trwa i umacnia się duchowa więź pomiędzy wierzącymi w Chrystusa. W liturgii – przez łamanie Chleba i modlitwę urzeczywistnia się Kościół, który żyje i rodzi do życia. Eucharystia, będąc wyrazem miłości Boga do człowieka, jest także źródłem miłości ludzkiej – rodzi i uzdalnia człowieka do miłości Boga i bliźniego.

W papieskim rozumieniu Eucharystii, zaprezentowanym w omawianej encyklice, uwypuklony został jej wymiar pneumatologiczny. Misterium Eucharystii dokonuje się mocą Ducha Świętego, który sprawia, że tajemnica odkupienia uobecnia się w liturgii i jest rozpoznawana przez wiarę (EdE 15). Dzięki sakramentalnej czynności Kościoła wydarzenia zbawcze stają się na nowo teraźniejszością dostępną dla wierzących, choć skierowaną na ostateczne spełnienie. Kościół przyzywa Ducha Świętego, aby przemienił dary ofiarne w Ciało i Krew Chrystusa, zjednoczył wszystkich, którzy je przyjmują oraz przemienił ich swoją mocą i uświęcił. Tym samym zgromadzenie eucharystyczne stanowi najbardziej właściwe miejsce współdziałania „Syna i Ducha Świętego, które było u początków Kościoła, powołało go do życia i stanowi o jego trwaniu” (EdE 23)²⁸

Na podstawie tego, co dotychczas powiedziano, można wskazać na relacje wzajemnej zależności pomiędzy Kościołem i Eucharystią. Kościół sprawuje Eucharystię, ale także Eucharystia czyni, rodzi, buduje Kościół (EdE 21-25). Dzięki temu obopólnemu współoddziaływaniu budowane jest Jedno Ciało. Kościół święty i uświęcający, karmiąc się tym samym Ciałem Chrystusa, tworzy wspólnotę świętych i uświęcających się. Uczestnicy Eucharystii stają się jednym Ciałem. Tajemnica ich zjednoczenia dopełnia się w komunii sakramentalnej. Przyjmujący Ciało Pańskie w duchu wiary starają się żyć z Bogiem w codziennym życiu. Eucharystia daje siłę do tego, aby wierzący w Chrystusa z żywą nadzieją spełniali życiowe zadania i obowiązki. Każda zewnętrzna forma chrześcijańskiej egzystencji skierowana jest zawsze ku budowaniu Mistycznego Ciała Chrystusa.

²⁸ Por. H r y n i e w i c z. *Eucharystia – sakrament paschalny* s. 243-248.

III. EUCHARYSTYCZNA WIARYGODNOŚĆ KOŚCIOŁA

Permanentna eklezjogeneza eucharystyczna, ukazana przez Jana Pawła II, wiąże się także z wiarygodnością Kościoła. Kościół jest bowiem wiarygodny wtedy, kiedy wierny poleceniu Chrystusa „to czyńcie na Moją pamiątkę” sprawuje Ofiarę Eucharystyczną. Niewypełnianie nakazu Chrystusa sprawiałoby, że Kościół nie byłby wierny powierzonej mu misji, a co za tym idzie nie byłby wiarygodny. Wskazać należy na ciągłość sprawowania Eucharystii w całej historii Kościoła. Ofiara złożona przez Chrystusa i Ofiara Eucharystyczna, składana przez Kościół, są jedną Ofiarą. Ofiara ta stanowi o tożsamości Chrystusowego Kościoła tak w czasie, jak i w przestrzeni. Powierzona przez Jezusa apostołom jest przez nich i ich następców nieustannie składana (EdE 27-28). Papież podkreśla, że Eucharystia jest także źródłem jedności Kościoła, to „dzięki Komunii eucharystycznej Kościół jest w równym stopniu umocniony w swojej jedności Ciała Chrystusa” (EdE 23). Wspólnota eklezjalna jest wspólnotą eucharystyczną, a wspólnota eucharystyczna eklezjalną. Wspólnota, celebrująca Najświętszą Ofiarę, jest Kościołem w całej jego pełni – urzeczywistnia jeden Kościół Boży²⁹ Msza św. jest zatem znakiem jedności uczniów Pana.

Pełne ukazanie eucharystycznej wiarygodności Kościoła wiąże się z odwołaniem do znaków wiarygodności. Znaki wiarygodności Kościoła mają analogiczną strukturę jak sam Kościół: naturalną i nadprzyrodzoną, historyczną i ponadhistoryczną, widzialną i niewidzialną³⁰ Właściwe i pełne odczytanie znaków wiarygodności wiąże się z dostrzeżeniem elementu widzialnego i poznaniem nadanej mu przez Boga nadprzyrodzonej treści. Znaki wiarygodności nie pochodzą z rzeczywistości pozaeklezjalnej, ale są ściśle związane z istnieniem i działaniem Kościoła. Wiarygodność eucharystyczna Kościoła wiąże się ściśle z innymi znakami wiarygodności, np. znakiem jedności Kościoła, świętości, agapetologicznym, prakseologicznym, martyrologicznym³¹

Znakiem wiarygodności Kościoła jest zgromadzenie eucharystyczne. Ten znak jest wyraźny i czytelny wtedy, gdy wierni, zgromadzeni na Eucharystii,

²⁹ Por. H r y n i e w i c z. *U źródeł eklezjologii eucharystycznej* s. 75-76.

³⁰ Por. M. R u s e c k i. *Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny?* W: *Wiarygodność Kościoła wobec przemian w Polsce. Quo vadis Ecclesia Polonorum?* Red. M. Rusecki. Pelplin-Lublin 1994 s. 147-148.

³¹ Por. M. R u s e c k i, K. K a u c h a, A. P i e t r z a k. *Znaki wiarygodności Kościoła*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 1381-1393.

z wiarą uczestniczą w liturgii oraz posilają się Ciałem Pańskim (EdE 16). Świadczy to bowiem o ich wewnętrznym zaangażowaniu w spotkanie z Panem. Spóźnianie się na Mszę św. oraz niedbałe w niej uczestniczenie sprawia, że ten znak wiarygodności jest mało wyraźny, a czasem wręcz zmniejsza jego wiarygodność. Osłabienie wiarygodności Kościoła ma miejsce także wówczas, gdy wierni wprawdzie uczestniczą we Mszy św., ale nie przystępują do Komunii św. – nie odpowiadają bowiem na Chrystusowe zaproszenie „bierzcie i jedzcie”

Dla wiarygodności Kościoła istotne jest również to, jak Eucharystia wpływa na życie codzienne chrześcijan. Jan Paweł II naucza, że wierzący w Chrystusa są „wezвани, aby nie zaniedbywać obowiązków przynależnych mieszkańcom tej ziemi” (EdE 20). Do tych obowiązków zalicza między innymi: pracę na rzecz pokoju, troskę o budowanie w stosunkach międzynarodowych trwałych fundamentów sprawiedliwości i solidarności, obronę życia ludzkiego od poczęcia aż do naturalnej śmierci. Zdaniem Papieża „w takim właśnie świecie powinna rozbłysnąć chrześcijańska nadzieja” (EdE 20). Sakramentem nadziei jest Eucharystia. Dzięki niej wierzący w Chrystusa już na ziemi żyje nowym życiem, które jest zadatkiem przyszłego zmartwychwstania (Rz 8, 9-11; 6, 7-11). Uczestnicząc we wspólnocie życia z Bogiem, karmiąc się Ciałem Pańskim, wierzący w Chrystusa już tu na ziemi jest uczestnikiem zbawienia³² Życie wieczne zaczyna się zatem już „tu i teraz” choć jego pełnia „jeszcze nie” nastąpiła. Owo oczekiwanie na „raz na zawsze” z Bogiem jest czasem nadziei – antycypacją przyszłości w terażniejszości³³

Kościół, sprawując Eucharystię, jest uczestnikiem eschatologicznej pełni; żyje w nieustannym „napięciu” eschatologicznym, świadomie oczekując na przyjście Pana. Żyjąc eschatologiczną przyszłością, Kościół nie zapomina o terażniejszości – „żyjąc terażniejszością realizuje równocześnie przyszłość”³⁴ W tym dążeniu eschatologicznym ważną rolę spełnia Eucharystia, która łączy w sobie doczesność i wieczność. Sprawowana przez Kościół wciąż aktualizuje się w doczesności, staje się skuteczną i owocną oraz ożywia i umacnia nadzieję na ostateczne zjednoczenie z Panem w królestwie Ojca. Celebrowana w konkretnym miejscu i czasie Eucharystia wyrasta z przeszłości, aktualizuje w sposób sakramentalny śmierć i Zmartwychwstanie Chrystusa,

³² Por. J. A l f a r o. *Chrześcijańska nadzieja i wyzwolenie człowieka*. Tł. P. Leszan. Warszawa 1975 s. 56-61.

³³ Por. J. R a t z i n g e r. *Nadzieja*. „Communio” 4:1984 nr 4 s. 8; A l f a r o. *Chrześcijańska nadzieja i wyzwolenie człowieka* s. 161.

³⁴ J. D r o z d. *Ostatnia Wieczerza nową Paschą*. Katowice 1977 s. 171.

a przyjmującym ją daje już na ziemi przedsmak nieba. Eucharystia jest posiłkiem, który spożywają wierni jako zadatek nieśmiertelności. Ważne jest zatem, aby wierzący mieli świadomość wielkości Bożego daru.

Sperancyjny wymiar Eucharystii, zaprezentowany w nauczaniu następcy św. Piotra, związany jest ze zbawieniem. Wprawdzie nadzieja odnosi się do dóbr przyszłych – chrześcijanin oczekuje bowiem ostatecznego spełnienia Bożych obietnic – jednak już tu na ziemi jest uczestnikiem zbawienia: „W nadziei bowiem już jesteśmy zbawieni” (Rz 8, 24). Nadzieja jest dla pozostających w Chrystusie początkiem i zapowiedzią pełni życia, które stanie się ich udziałem w Eschatonie. Nadzieja chrześcijańska ma zatem swój eschatyczny kres, którym jest spotkanie z Bogiem „twarzą w twarz” Ma też swój wymiar doczesny – pielgrzymi, wypełnia każdy etap ziemskiego życia człowieka, które zmierza do ostatecznego celu, do domu Ojca³⁵ Na tym ziemskim etapie niezastąpioną rolę w wytrwaniu w nadziei odgrywa Eucharystia, która – co podkreśla Jan Paweł II – „kieruje do ostatecznego celu, jest przedsmakiem pełni radości obiecanej przez Chrystusa [...]. Kto się karmi Chrystusem w Eucharystii, nie potrzebuje wyczekiwać zaświatów, żeby otrzymać życie wieczne: *posiada je już na ziemi*, jako przedsmak przyszłej pełni [...]” (EdE 18).

Realizacja eschatycznego wymiaru życia ludzkiego wiąże się ze wspólnotą eklezjalną i sprawowaną w niej Eucharystią. Autentyczne przeżywanie nadziei chrześcijańskiej jest możliwe tylko w ramach wspólnoty kościelnej (Ef 4, 4-6). Kościół jest wspólnotą nadziei, gdyż spełnia akty nadziei i żyjąc nadzieją przez cierpienia i udręki doczesności, zmierza ku finalnemu spełnieniu³⁶ Jednocześnie stale umacniana przez sprawowanie Eucharystii nadzieja ma wymiar jednoczący chrześcijan. Jedność w nadziei służy jednoczeniu wszystkich członków Kościoła³⁷ Kościół jest wspólnotą sperancyjną, gdyż w nadziei się rodzi i nadzieją żyje. Nadzieja eklezjalna wiąże się ze stałą obecnością Pana oraz z daną przez Niego obietnicą: „Kto spożywa moje Ciało i pije moją Krew, ma życie wieczne, a ja go wskreszę w dniu ostatecznym” (J 6, 54; por. EdE 18).

³⁵ Por. J. K r a s i ń s k i. *Analiza i znaczenie nadziei*. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej* (Homo meditans. T. 7). Red. W Słomka. Lublin 1992 s. 18.

³⁶ Por. G. O' C o l l i n s. *The Theology of Hope*. „The Way” 8:1968 s. 262-263; K r a s i ń s k i. *Analiza i znaczenie nadziei* s. 19; S. M o y s a. *Zmartwychwstanie Chrystusa jako motyw nadziei*. „Biuletyn Ekumeniczny” 9:1980 nr 1 s. 45-72.

³⁷ Por. A l f a r o. *Chrześcijańska nadzieja i wyzwolenie człowieka* s. 110-111; J. N a g ó r n y. *Życie nadzieją w świetle Pisma świętego*. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej* s. 107.

Kościół, będąc wspólnotą sperancyjną, jest skutecznym znakiem nadziei dla świata. Swoje istnienie przeżywa on w nadziei, która implikuje ciągłą gotowość na ostateczne spotkanie z Panem. Powtórne przyjście Jezusa Chrystusa jest przedmiotem oczekiwania Kościoła, co wyraża on w wołaniu-modlitwie: „Przyjdź, Panie Jezu!” (Ap 22, 20) oraz w wypowiedzianym w czasie Mszy świętej: „oczekujemy Twego przyjścia w chwale”³⁸ W nadziei Kościół oczekuje ostatecznego objawienia się chwały Jezusa Chrystusa przy końcu świata (1 Kor 8, 6; 12, 3; 16, 22) oraz swojego dopełnienia przez finalne spełnienie się (EdE 18).

Złożona przez Jezusa Chrystusa podczas Ostatniej Wieczery ofiara stanowi uwiarygodnienie Jego miłości, która nie zna miary (EdE 11). Kościół staje się czytelnym i wiarygodnym znakiem Chrystusowej miłości wtedy, gdy sprawując Eucharystię jest wrażliwy na ludzką krzywdę i nędzę (tak duchową jak i materialną), staje po stronie pokrzywdzonych i cierpiących, śpiesząc im z konkretną pomocą. Udział w Eucharystii powinien się łączyć z solidarnością i miłością braterską, z podjęciem służby „na wzór Syna Człowieczego, który nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mt 20, 28)³⁹ Wiarygodność Kościoła realizuje się przez naznaczone poświęceniem i ofiarą świadectwo miłości w parafiach, rodzinach oraz w życiu poszczególnych wiernych. Zakorzenione w Eucharystii życie chrześcijańskie powinno się dokonywać zarówno na płaszczyźnie nadprzyrodzonej, jak i doczesnej. Nie może być ono ucieczką od spraw tego świata, ale jest zaangażowaniem się w jego przemianę. Wprawdzie chrześcijanin dąży do świata nowego – „nowego nieba i nowej ziemi”, jednak sperancyjne przeświadczenie nie ogranicza się tylko do oczekiwania na wypełnienie obietnic, ale jest przeniknięte zaangażowaniem się w sprawy tego świata⁴⁰ Eucharystia podtrzymuje człowieka także w jego ziemskiej nadziei, umacnia go, by nie ustał i nie załamał się w obliczu zła, niesprawiedliwości, cierpienia, bólu i śmierci. Chrześcijanin nie może zamykać oczu na rzeczywistość zła, bólu, niesprawiedliwości w świecie, ale powinien kontestować niesprawiedliwy status współczesnego społeczeństwa. Ta kontestacja ma stać się punktem wyjścia dla twórczej inwencji⁴¹ Solidaryzując się z tymi, którzy żyją w sytuacji bezna-

³⁸ W S ł o m k a. *Nadzieja chrześcijańska*. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej* s. 134.

³⁹ S. B i e l e c k i. *Ustanowienie Eucharystii w świetle tekstów Pisma świętego Nowego Testamentu*. W: *Eucharystia* s. 50.

⁴⁰ M. R u s e c k i. *Teologia nadziei według Jürgena Moltmanna*. W: *Nadzieja w postawie ludzkiej* s. 53.

⁴¹ M. R u s e c k i. *Sperancyjny argument*. W: *Leksykon Teologii Fundamentalnej* s. 1130.

dziei, powinien podejmować działania mające na celu wyzwolenie człowieka z doczesnych warunków życia nieludzkiego i przywrócenie mu nadziei. To sperancyjne przeświadczenie nie jest biernym oczekiwaniem na nowe, lepsze czasy, ale zakłada pracę człowieka nad przemianą świata oraz nadaje codziennemu wysiłkowi nowy i ostateczny sens, przyznając prymat wartościom wiecznym przed doczesnymi (EdE 20)⁴²

*

Podsumowując, należy jeszcze raz podkreślić, że Eucharystia jest najbardziej eklezjotwórczą czynnością Kościoła. Wydarzenia paschalne, a wśród nich Ostatnia Wieczerza, są źródłem, z którego wypłynęło chrześcijaństwo i w którym permanentnie się ono rodzi, odradza i umacnia. Przez sprawowanie Eucharystii, która jest pamiątką śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, wydarzenia paschalne stają się obecne jako wydarzenia zbawcze i dzięki nim wciąż budowany jest Kościół. Tym samym w czasie każdej Mszy św. poprzez aktualizację wydarzeń paschalnych dokonuje się proces permanentnej eklezjogenezy.

W papieskim rozumieniu Eucharystii, zaprezentowanym w encyklice *Ecclesia de Eucharistia*, dominuje perspektywa chrystologiczna i eklezjalna, przy równoczesnym uwypukleniu wymiarów soteriologicznego, pneumatologicznego, eschatologicznego i kosmicznego. Papieska teologia ukazuje personalistyczny charakter Eucharystii jako rzeczywistości na wskroś osobowej. Jan Paweł II, podejmując zasadnicze wątki eklezjologii eucharystycznej, uwypukla ścisły związek między tajemnicą Kościoła i Eucharystii. Kościół jest wspólnotą eucharystyczną, gdyż sprawuje Eucharystię, ale także Eucharystia ma charakter eklezjalny i eklezjotwórczy, jest ona celebrowana we wspólnocie kościelnej i dzięki niej Eklezja się rodzi, gromadzi, urzeczywistnia, dojrzewa, uświęca i uobecnia w świecie. Kościół święty i uświęcający, celebrując Eucharystię, tworzy wspólnotę świętych i uświęcających się.

⁴² N a g ó r n y. *Życie nadzieją w świetle Pisma świętego* s. 106; A l f a r o. *Chrześcijańska nadzieja i wyzwolenie człowieka* s. 192.

BIBLIOGRAFIA

- A l f a r o J.: Chrześcijańska nadzieja i wyzwolenie człowieka. Tł. P. Leszan. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1975.
- B a r t n i c k i R.: Ostatnia Wieczerza a męka Jezusa. W: Męka Jezusa Chrystusa. Red. F. Gryglewicz. Lublin: RW KUL 1986 s. 65-85.
- B a r t n i c k i C z. S.: Osobowy byt Kościoła? W: Kościół w świetle Biblii. Red. J. Szlaga. Lublin: TN KUL 1984 s. 163-175.
- B i e l e c k i S.: Ustanowienie Eucharystii w świetle tekstów Pisma świętego Nowego Testamentu. W: Eucharystia. Misterium – ofiara – kult. Red. J. J. Kopeć. Lublin: RW KUL 1997 s. 37-50.
- C h o l e w i ń s k i A.: Teologia Nowego Przymierza w Nowym Testamencie. „Bobolanum” 1:1990 s. 25-87.
- C z e r w i k S.: Paschalne Misterium. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 895-902.
- D r o z d J.: Ostatnia Wieczerza nową Paschą. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1974.
- D u r r e w e l l F. X.: L’Eucharistie sacrament pascal. Paris 1981.
- D u s s a u t L.: L’Eucharistie. Pâques de toute la vie. Paris 1972.
- G e r k e n A.: Teologia Eucharystii. Tł. S. Szczyrbowski. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX 1997.
- G o ł ę b i e w s k i M.: Jedność i ciągłość idei przymierza. AK 82:1990 t. 114 z. 1 s. 17-30.
- H r y n i e w i c z W.: Eucharystia – sakrament paschalny. AK 75:1983 z. 2 s. 231-248.
- H r y n i e w i c z W.: Misterium Eucharystii w świetle teologii prawosławnej. AK 75:1983 z. 3 s. 366-380.
- H r y n i e w i c z W.: Nasza Pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej. T. 2. Lublin: TN KUL 1987
- H r y n i e w i c z W.: U źródeł eklezjologii eucharystycznej. CT 52:1982 nr 2 s. 69-83.
- J a n k o w s k i A.: Biblijna teologia przymierza. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1985.
- J a n k o w s k i A.: Eucharystia jako „nasza Pascha” (1 Kor 5, 7) w teologii biblijnej Nowego Testamentu. RBL 28:1975 nr 3 s. 89-100.
- K a m i ń s k i R.: Urzeczywistnianie się Kościoła dziś. W: Teologia pastoralna. T. 1. Teologia pastoralna fundamentalna. Red. R. Kamiński. Lublin: Wydawnictwo ATLA 2 2000 s. 151-159.
- K a m i ń s k i R.: Wspólnototwórcza rola Eucharystii. W: Jezus eucharystyczny. Red. M. Rusecki, M. Cisko. Lublin: RW KUL 1997 s. 177-187.
- K r a s i ń s k i J.: Analiza i znaczenie nadziei. W: Nadzieja w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 7). Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 15-20.
- K u d a s i e w i c z J.: Elementy eklezjalne w tekstach ustanowienia Eucharystii. STV 18:1980 nr 2 s. 38-45.
- K u d a s i e w i c z J.: Pascha w Nowym Testamencie. W: Święte Triduum Paschalne. Red. S. Czerwik, J. Kudasiewicz, H. Witczyk. Kielce: „Jedność” 2001 s. 51-63.
- Ł a c h J.: Ostatnia Wieczerza w współczesnej problematyce biblijnej. RBL 12:1959 nr 2 s. 138-145.

- M a s t e j J.: Eklezjotwórczy wymiar miłości. „Zwiastowanie” 12:2003 nr 3 s. 109-117.
- M o y s a S.: Zmartwychwstanie Chrystusa jako motyw nadziei. „Biuletyn Ekumeniczny” 9:1980 nr 1 s. 45-72.
- N a d o l s k i B.: Urzeczywistnianie się Kościoła w liturgii w świetle dokumentów Vaticanum II. Poznań: Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej 1981.
- N a g ó r n y J.: Życie nadzieją w świetle Pisma świętego. W: Nadzieja w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 7). Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 95-109.
- N o s s o l A.: Ku eklezjalnej wspólnocie eucharystycznej. Aspekt ekumeniczny. CT 58:1988 nr 1 s. 5-23.
- O’C o l l i n s G.: The Theology of Hope. „The Way” 8:1968 s. 260-269.
- O z o r o w s k i E.: Eschatyczna rzeczywistość Eucharystii. W: Jezus eucharystyczny. Red. M. Rusecki, M. Cisło. Lublin: RW KUL 1997 s. 213-227.
- P a c i o r e k A.: Eucharystia jako ofiara. W: Jezus eucharystyczny. Red. M. Rusecki, M. Cisło. Lublin: RW KUL 1997 s. 113-130.
- R a t z i n g e r J.: Nadzieja. „Communio” 4:1984 nr 4 s. 3-15.
- R u b i n k i e w i c z R.: Biblijne podstawy Eucharystii. W: Jezus eucharystyczny. Red. M. Rusecki, M. Cisło. Lublin: RW KUL 1997 s. 49-60.
- R u s e c k i M., K a u c h a K., P i e t r z a k A.: Znaki wiarygodności Kościoła. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 1381-1393.
- R u s e c k i M., M a s t e j J.: Eklezjotwórczy wymiar modlitwy w świetle Katechizmu Kościoła Katolickiego. W: Homo orans. Red. J. Misiurek, J. Popławski. Lublin: RW KUL 2000 s. 115-133.
- R u s e c k i M.: Czy Kościół w Polsce jest wiarygodny? W: Wiarygodność Kościoła wobec przemian w Polsce. Quo vadis Ecclesia Polonorum? Red. M. Rusecki. Pelplin–Lublin: Bernardinum 1994 s. 143-156.
- R u s e c k i M.: Eklezjotwórczy charakter Eucharystii. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 361-365.
- R u s e c k i M.: Eklezjotwórczy wymiar Eucharystii. W: Jezus eucharystyczny. Red. M. Rusecki, M. Cisło. Lublin: RW KUL 1997 s. 167-175.
- R u s e c k i M.: Sperancyjny argument. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 1126-1132.
- R u s e c k i M.: Teologia nadziei według Jürgena Moltmanna. W: Nadzieja w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 7). Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 41-67.
- R u s e c k i M.: Urzeczywistnianie się Kościoła dziś. „Universitas Gedanensis” 1994 nr 10 s. 5-14.
- R u s e c k i M.: Krzyż w wydarzeniach paschalnych. Aspekt teologicznofundamentalny. W: Diligis Me? Pasce. T. 2. Red. S. Czerwik, M. Mierzwa, R. Majkowska. Sandomierz: Wydawnictwo Diecezji Sandomierskiej 2000 s. 511-527.
- S k a l i c k ý K.: Fundacyjne wydarzenie chrześcijaństwa: ukrzyżowanie i zmartwychwstanie Jezusa z Nazaretu. W: Chrześcijaństwo jutra. Red. M. Rusecki i in. Lublin: TN KUL 2001 s. 27-49.
- S ł o m k a W.: Nadzieja chrześcijańska. W: Nadzieja w postawie ludzkiej (Homo meditans. T. 7). Red. W. Słomka. Lublin: TN KUL 1992 s. 131-144.
- S z y m i k J.: Msza święta ofiarą Chrystusa i Kościoła. W: Eucharystia. Misterium – ofiara – kult. Red. J. J. Kopeć. Lublin: RW KUL 1997 s. 69-76.

- W i t a s z e k G., M a s t e j J.: Przymierze. W: Leksykon Teologii Fundamentalnej. Red. M. Rusecki i in. Lublin–Kraków: Wydawnictwo „M” 2002 s. 981-984.
- W i t c z y k H.: Nowa Ofiara podstawą nowego Przymierza. „Verbum Vitae” 4:2003 s. 177-210.
- W i t c z y k H.: Pascha Jezusa odpowiedzią Boga na grzech świata. Eschatologiczna Ofiara ekspiacji i nowego Przymierza. Lublin: Wydawnictwo KUL 2003.

THE PERMANENT EUCHARISTIC ECCLESIOGENESIS
IN THE LIGHT OF JOHN PAUL II'S
ENCYCLICAL *ECCLESIA DE EUCHARISTIA*

S u m m a r y

The present article aims at showing the permanent eucharistic ecclesio-genesis in the light of the encyclical *Ecclesia de Eucharistia* published by John Paul II on Maundy Thursday 2003. The author presents the mutual relations between the Church and the Eucharist. The following issues are presented: the Eucharist and the Church in the Paschal events, the Eucharist in the center of the Church's life and mission, and the Church's Eucharistic credibility.

The Eucharist is the Church's most ecclesio-formative activity. The Paschal events, the Last Supper being among them, are the source from which Christianity issued and in which it is permanently born, reborn and consolidated. By celebrating the Eucharist, which is the reminiscence of Christ's death and Resurrection, the Paschal events are made present as salutary events and owing to them the Church is built. In this way the process of permanent ecclesio-genesis goes on, as the Paschal events become a reality in every Holy Mass.

In the Pope's understanding of the Eucharist presented in the encyclical *Ecclesia de Eucharistia*, the Christological and ecclesial perspective dominate, with at the same time emphasizing the soteriological, pneumatological, eschatological and universal dimensions. The Pope's theology shows the personalist character of the Eucharist as a thoroughly personal reality. Undertaking a discussion of the basic motifs of the Eucharist ecclesiology John Paul II emphasizes the close relation between the mystery of the Church and the Eucharist. The Church is an Eucharistic community as it celebrates the Eucharist, but the Eucharist also has an ecclesial character, since it is celebrated by the Church; it is owing to the Eucharist that *Ecclesia* is born, collected, actualized, becomes mature, is sanctified and made present in the world. The holy and sanctifying Church by celebrating the Eucharist forms the community of saints and those who become sanctified.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Kościół, Eucharystia, eklezjogeneza, wiarygodność, wydarzenia paschalne, Jan Paweł II.

Key words: Church, Eucharist, ecclesio-genesis, credibility, Paschal events, John Paul II.